

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Argumentacja w edukacji: postulaty badań edukacyjnych w polskiej szkole argumentacji

Author: Michał Federowicz, Marcin Koszowy, Anna Bendrat, Kinga Białek, Krzysztof Biedrzycki, Katarzyna Budzyńska, Krzysztof A. Wieczorek i in.

Citation style: Federowicz Michał, Koszowy Marcin, Bendrat Anna, Białek Kinga, Biedrzycki Krzysztof, Budzyńska Katarzyna, Wieczorek Krzysztof A. i in. (2018). Argumentacja w edukacji: postulaty badań edukacyjnych w polskiej szkole argumentacji. "Studia Semiotyczne" (T. 32, nr 1 (2018), s. 131-137), doi 10.26333/sts.xxxii1.07

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

MICHAŁ FEDEROWICZ*, MARCIN KOSZOWY**, ANNA BENDRAT,
KINGA BIAŁEK, KRZYSZTOF BIEDRZYCKI, KATARZYNA BUDZYŃSKA,
AGNIESZKA BUDZYŃSKA-DACA, DAWID CZACZKOWSKI, PIOTR FRANCUZ,
MARTIN HINTON, MARCIN KARPIŃSKI, FILIP KOBIELA,
ROBERT KUBLIKOWSKI, SZYMON MAKUŁA, MARCIN SELINGER,
BARTŁOMIEJ SKOWRON, ANDRZEJ STEFAŃCZYK, WOJCIECH SUCHOŃ,
AGNIESZKA SUŁOWSKA, MAGDALENA SWAT-PAWLICKA, BARBARA ŚCIGAŁA-
-STILLER, EWA WASILEWSKA-KAMIŃSKA, KRZYSZTOF A. WIECZOREK,
OLENA YASKORSKA, MARIA ZAŁĘSKA, MAŁGORZATA ZAMBROWSKA,
TOMASZ ŻUREK, NATALIA ŻYLUK

ARGUMENTACJA W EDUKACJI: POSTULATY BADAŃ EDUKACYJNYCH W POLSKIEJ SZKOLE ARGUMENTACJI

Celem niniejszego artykułu jest wyznaczenie kierunków badań edukacyjnych w działalności Polskiej Szkoły Argumentacji (<http://argdiap.pl>) oraz zainicjowanie dyskusji w polskim środowisku filozoficznym i wśród nauczycieli szkolnych. Opierając się na dotychczasowej działalności Szkoły w badaniach nad edukacją i tworzeniu standardów nauczania sztuki argumentacji (część 1) oraz wątków edukacyjnych wyeksponowanych podczas XV konferencji ArgDiaP (część 2), formułujemy postulaty, które mogą stanowić część planu edukacyjnego w najbliższych latach (część 3). Realizacja tych postulatów może stanowić punkt odniesienia do realizacji długoterminowego planu tworzenia standardów nauczania sztuki argumentacji (część 4).

---

* Polska Akademia Nauk, Instytut Filozofii i Socjologii. E-mail: michal.federowicz@gmail.com. ORCID: 0000-0002-2924-125X.

** Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Prawa; Polska Akademia Nauk, Instytut Filozofii i Socjologii. E-mail: koszowy@uwb.edu.pl. ORCID: 0000-0001-5553-7428.

1. STRUKTURA I CEL DZIAŁALNOŚCI EDUKACYJNEJ POLSKIEJ SZKOŁY ARGUMENTACJI

Stowarzyszenie ArgDiaP to efekt ogólnopolskiej inicjatywy podjętej na rzecz rozwoju argumentacji, dialogu i perswazji. Działalność ArgDiaP, zainicjowana w 2008 roku, dostarcza platformę ułatwiającą współpracę i wspiera badania nad argumentacją w Polsce. Polską Szkołę Argumentacji tworzy grupa badaczy z ponad dwudziestu ośrodków naukowych, którzy z perspektywy różnorodnych dyscyplin są zainteresowani pogłębieniem rozumienia, czym jest siła argumentacji i jaka jest jej rola w procesie perswazji. W 2014 r. pięćdziesięcioro pięcioro autorów sformułowało postulaty określające podstawę programu badawczego Szkoły. Niniejszy tekst stanowi kontynuację ogólnego postulatu edukacyjnego zawartego w programowym artykule *The Polish School of Argumentation: A Manifesto* (Budzyńska i in., 2014), będącym wprowadzeniem do numeru specjalnego czasopisma „Argumentation” („The Polish School of Argumentation”, vol. 28, nr 3, 2014). Zgodnie z tym postulatem długoterminową misją Szkoły jest jej udział w tworzeniu ogólnopolskich standardów nauczania, implementacja proponowanych teorii i prezentowanie dobrych praktyk edukacyjnych, związanych ze sztuką argumentowania i postawą krytycznego myślenia (Budzyńska i in., 2014, s. 277; zob. także: Brożek i in., 2011; Wasilewska-Kamińska, 2016; Johnson i Koszowy, 2018).

Problematyka edukacyjna i dydaktyczna jest wpisana w działalność Szkoły od początku jej istnienia i stanowi jedną z głównych motywacji integrowania środowiska badaczy argumentacji. Dlatego też stowarzyszenie ArgDiaP od 2014 r. organizuje szkołę IGSAR (*Interdisciplinary [under]Graduate School on Argumentation and Rhetoric*). Działalność edukacyjna Szkoły znajduje odzwierciedlenie również w strukturze stowarzyszenia ArgDiaP. Dwa z pięciu jego działów są powiązane z problematyką nauczania teorii argumentacji i krytycznego myślenia na różnych etapach edukacyjnych. Od roku 2017 Działem Studiów Magisterskich kierują Bartłomiej Skowron (Politechnika Warszawska) i Michał Federowicz (Instytut Filozofii i Socjologii, Polska Akademia Nauk), a Działem Studiów Doktoranckich – Mariusz Urbański i Paweł Łupkowski (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu).

2. ARGUMENTACJA JAKO NARZĘDZIE PORZĄDKOWANIA ŚWIATA: DEBATA PANELOWA PODCZAS XV KONFERENCJI ARGDIAP

Znaczenie edukacji i dydaktyki zostało wyeksponowane podczas XV konferencji ArgDiaP pt. *Argumentacja i retoryka klasyczna* zorganizowanej w Lublinie (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) w dniach 25-26 października 2017 roku. Na początku konferencji odbyła się czwarta edycja szkoły IGSAR *Argumentacja na lekcjach języka polskiego i matematyki jako sposób rozwijania umiejętności złożonych*, skierowana do uczniów szkół podstawowych i średnich. Warsztaty zostały opracowane i przeprowadzone przez zespół w składzie: Kinga Białek, Krzysztof Biedrzycki, Michał Federowicz, Marcin Karpiński, Magdalena Swat-Pawlicka i Małgorzata Zambrowska. W roli obserwatorów warsztatów wzięli udział uczestnicy konferencji ArgDiaP.

Podstawowe założenie warsztatów wynikało z przekonania, że rozwijanie umiejętności argumentowania jest możliwe nie tylko na poziomie studiów, lecz także na wcześniejszych etapach edukacji. Warsztaty objęły uczniów w wieku od 10 do 14 lat i pokazały jak w ramach lekcji matematyki i języka polskiego zaangażować młodych ludzi w prowadzenie dialogu między sobą. Dialog jest nastawiony na samodzielne budowanie argumentu przez uczniów, uczy, jak przekonywać innych do własnego toku rozumowania, a także kształtuje umiejętność słuchania argumentów.

W trakcie debaty panelowej *Argumentacja jako narzędzie porządkowania świata. Perspektywa edukacyjna*, która odbyła się tego samego dnia w godzinach popołudniowych, dyskutowano nad spostrzeżeniami obserwatorów i nad tym, w jaki sposób włączyć w praktykę szkolną naukę umiejętności argumentowania. Debacie przewodniczyli Michał Federowicz i Katarzyna Budzyńska (IFiS PAN), inicjatorka stowarzyszenia ArgDiaP. Jako paneliści wystąpili: Krzysztof Biedrzycki (Uniwersytet Jagielloński), Piotr Francuz (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II), Marcin Karpiński (Szkoła Edukacji Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności i Uniwersytetu Warszawskiego), Ewa Wasilewska-Kamińska (Uniwersytet Warszawski) oraz Maria Załęska (Uniwersytet Warszawski i Polskie Towarzystwo Retoryczne). Do dyskusji zostali zaproszeni goście specjalni oraz wszyscy uczestnicy konferencji.

Powszechnie postulowano jak najwcześniejsze (wiek przedszkolny) włączanie dzieci i młodzież w początkowo spontaniczne, a następnie

coraz bardziej zaplanowane i świadome działania wymagające uzasadniania tego, co się robi i co się sądzi. Wczesne działania tego typu to droga do osiągnięcia dojrzałej wiedzy związanej z argumentacją oraz do umiejętności jej stosowania. W poszukiwaniu sposobów na zwiększenie obecności tematyki argumentacyjnej w praktyce szkolnej można wyodrębnić dwa podejścia. W ramach jednego z nich twierdzi się, że wzmocnienie obecności argumentacji w szkole wymaga wprowadzenia nowego przedmiotu, na przykład filozofii lub retoryki. W ramach drugiego podejścia uważa się, że lepiej wzmocnić naukę budowania argumentu w ramach istniejących już przedmiotów szkolnych. Przekonywały o tym warsztaty IGSAR, pokazując przykładową lekcję matematyki i języka polskiego, podczas których, w ramach zajęć zgodnych z programem szkolnym, uczniowie nabywali doświadczenia w prowadzeniu dialogu, budowaniu argumentu oraz we wzajemnym przekonywaniu się i uzgadnianiu, jakie argumenty są bardziej przekonujące.

Jednakże wspomniany dylemat (pomiędzy koncepcją wprowadzenia nowego przedmiotu, a koncepcją wykorzystania istniejących już przedmiotów szkolnych) może okazać się drugorzędny wobec głębszych przyczyn powodujących niesatysfakcjonującą obecność praktyk argumentacyjnych w szkole. Chodzi z jednej strony o kwestie kompetencji, a z drugiej – o kwestie autonomii nauczycieli w podejmowaniu niestandardowych sposobów realizacji programów szkolnych. Niezależnie od formalnych ram organizacyjnych, nauczanie się sztuki argumentowania wymaga nabywania doświadczeń odchodzących od szkolnej rutyny. Nie tyle same programy, ile sposoby pracy z grupą uczniów (podział na małe grupy, liczne interakcje bezpośrednio między uczniami) są drogą do rozwijania umiejętności argumentowania od najmłodszego wieku. To zaś wymaga odejścia od dominującej praktyki szkolnej i wiąże się z koniecznością przyzwolenia na zmiany ze strony rodziców.

Dodatkowymi, istotnymi okolicznościami są nowe technologie mające wpływ na jakość komunikacji interpersonalnej. Zanurzenie dzieci i młodzieży w świecie wirtualnym na ogół nie prowokuje do krytycznego myślenia. Porozumiewanie się za pomocą Facebooka, tweetów i smsów opiera się na prostych komunikatach. Nie ma w nich miejsca na argumentowanie: mówię coś, ale nie uzasadniam; przyjmuję bezkrytycznie inne komunikaty, gdyż obawiam się odrzucenia przez innych. W ten sposób dialog powoli zanika. Stawia to nowe wyzwania przed powszechną edukacją. Szkoła powinna w wyrazisty sposób pro-

wokować dzieci i młodzież do mówienia, do wymiany zdań, do dyskusowania. Argumentowanie to odpowiedź na pytanie „Skąd wiesz to, co mówisz?”, „Dlaczego tak sądzisz?”, „Czym chcesz mnie przekonać?”. Umiejętność wypowiedzenia się na zadany temat staje się kluczowa dla porządkowania własnych myśli, słuchania innych i przyzwyczajania się do tego, by dopytywać. Kontekst nowych technologii trzeba wykorzystać dla budowania dialogu, mając jednocześnie świadomość, że same media tego nie zrobią, że wymaga to zaplanowanych działań.

Jednym z naturalnych kierunków eksponowania przez Polską Szkołę Argumentacji wątków edukacyjnych w kontekście komunikacji w sieci może być realizacja celów analogicznych do tych, jakie spełniają technologie argumentacyjne opracowywane pod hasłem „Argument Web”, ukierunkowane na promowanie czynności argumentowania *online* oraz krytycznej analizy dużych zasobów tekstów argumentacyjnych dostępnych w sieci (Bex i in., 2013; Reed i in., 2017). Możliwym kierunkiem byłoby zaimplementowanie tego typu technologii do polskiego systemu edukacyjnego.

Umiejętności podejmowania dialogu, wypowiedzania się i słuchania innych są przydatne zarówno w uczeniu się języka polskiego, jak i matematyki. Z jednej strony jest to narzędzie do budowania własnej interpretacji otaczającego świata. Każdy temat może posłużyć jako pretekst do kształcenia umiejętności argumentowania. Z drugiej strony nie sposób nie uwzględnić programów szkolnych, które pozwalają na niezbędną dozę standaryzacji i podnoszenie jakości powszechnej edukacji. Dlatego, niezależnie od postulowanego przełamywania stereotypowych sposobów prowadzenia zajęć szkolnych, trzeba także pracować nad podnoszeniem jakości samych programów i podstaw programowych.

3. POSTULATY DOTYCZĄCE KIERUNKÓW DZIAŁALNOŚCI EDUKACYJNEJ POLSKIEJ SZKOŁY ARGUMENTACJI

Poczynione powyżej obserwacje prowadzą do wyznaczenia kierunków dla dalszej działalności edukacyjnej w ramach Polskiej Szkoły Argumentacji. Niezbędnym etapem przygotowującym do realizacji usystematyzowanych działań edukacyjnych byłoby zbieranie istniejących już dobrych praktyk (zob. Skowron, 2013) i na ich podstawie sformułowanie szczegółowych postulatów do zrealizowania w najbliższych latach działalności stowarzyszenia ArgDiaP. Należą do nich następujące deklaracje.

Po pierwsze, zgodnie z zaprezentowaną w artykule ideą warsztatów IGSA, postulujemy przeprowadzenie wewnątrzśrodowiskowej dyskusji ukierunkowanej na opracowanie ogólnych ram rozwijania sztuki budowania argumentu, argumentowania, słuchania, prowadzenia dialogu i krytycznego myślenia w ramach nauczania języka polskiego, matematyki, a także innych przedmiotów w szkołach podstawowych i średnich. W dyskusję tę warto włączyć nauczycieli przedmiotowych, którzy nierzadko podejmują na własną rękę stosowne działania w praktyce szkolnej.

Po drugie, w nawiązaniu do metody dyskursu eksperckiego zaproponowanej przez środowisko ArgDiaP w programowym artykule „Co to jest dobry argument? Metoda dyskursu eksperckiego w badaniach nad argumentacją” (Szymanek i in., 2016), postulujemy stosowanie technik tworzenia map argumentacyjnych (tj. graficznych reprezentacji struktur argumentacyjnych) w pracy z dziećmi i młodzieżą w ramach zajęć przedmiotowych. Tego typu zadania mogą polegać na prezentowaniu struktury uzasadniania wyboru strategii podczas rozwiązywania problemu matematycznego (a w efekcie prowadzić do umiejętności przeprowadzenia dowodu matematycznego) lub prezentowaniu argumentacji zawartej w utworze literackim, doskonaląc umiejętności interpretacji tekstu. W dalszej przyszłości można będzie przetestować możliwość realizacji projektów informatycznych wpisujących się w ideę tworzenia dostępnego online „ekosystemu” narzędzi wspomagających argumentację w sieci („Argument Web”).

4. ZAKOŃCZENIE

Uwzględniając dotychczasową działalność Polskiej Szkoły Argumentacji, w szczególności jej działalność edukacyjną wyeksponowaną podczas XV konferencji ArgDiaP, sformułowaliśmy postulaty dotyczące dalszej działalności edukacyjnej Szkoły. Ich realizacja w ciągu najbliższych lat mogłaby stanowić grunt dla długoterminowych celów edukacyjnych, takich jak (1) opracowanie spójnego programu nauczania sztuki argumentowania i krytycznego myślenia w szkołach podstawowych i średnich oraz (2) zaprojektowanie ogólnopolskich standardów i ram nauczania przedmiotów powiązanych z argumentacją i krytycznym myśleniem na poziomie studiów uniwersyteckich.

BIBLIOGRAFIA

- Bex, F., Lawrence, J., Snaith, M. Reed, C.A. (2013). Implementing the Argument Web. *Communications of the ACM*, 56(10), 66–73.
- Brożek, A., Biedrzycki, K., Bobiński, W., Dobkowska, J. (2011). *Szkola samodziel- nego myślenia. Koncepcja badania umiejętności czytania, interpretacji tekstu oraz tworzenia tekstu argumentacyjnego*, W: B. Niemierko, A.K. Szmigiel (red.), *Ewaluacja w edukacji: koncepcje, metody, perspektywy* (s. 371–381). Kraków: PTDE.
- Budzyńska, K., Araszkievicz, M., Bogolebska, B., Cap, P., Ciecierski, T., Dębowska-Kozłowska, K., Dunin-Kępicz, B., Dziubiński, M., Federowicz, M., Gomo- lińska, A., Grabowski, A., Hołówka, T., Jochemczyk, Ł., Kacprzak, M., Kawa- lec, P., Kielar, M., Kisielewicz, A., Koszowy, M., Kublikowski, R., Kulicki, P., Kuzio, A., Lewiński, P., Lichański, J. Z., Malinowski, J., Marciszewski, W., Nie- znański, E., Pietrzak, J., Pogonowski, J., Puczyłowski, T. A., Rytel, J., Sawicka, A., Selinger, M., Skowron, A., Skulska, J., Smolak, M., Sokół, M., Sowińska, A., Stalmaszczyk, P., Stawecki, T., Stepaniuk, J., Strachocka, A., Suchoń, W., Szymanek, K., Tomczyk, J., Trypuz, R., Trzęsicki, K., Urbański, M., Wasilew- ska-Kamińska, E., Wieczorek, K. A., Witek, M., Wybraniec-Skardowska, U., Yaskorska, O., Załęska, M., Zdanowski, K., Żurek, T. (2014). The Polish School of Argumentation: A Manifesto. *Argumentation*, 28(3), 267–282.
- Johnson, R., Koszowy, M. (2018). Logical Culture as a Common Ground for the Lvov-Warsaw School and the Informal Logic Initiative. *Studies in Logic, Gram- mar and Rhetoric*, 55(68), 187–229.
- Szymanek, K., Budzyńska, K., Czelakowski, J., Drukier, A., Grabowski, A., Kac- przak, M., Konat, B., Koszowy, M., Lewiński, P., Łupkowski, P., Magdziak, M., Paździora, M., Pogonowski, J., Ryszka-Kurczab, M., Rytel, J., Selinger, M., Skowron, B., Trzcieniecka-Schneider, I., Urbański, M., Wieczorek, K.A., N. Ży- luk, N. (2016). Co to jest dobry argument? Metoda dyskursu eksperckiego w badaniach nad argumentacją. *Zagadnienia Naukoznawstwa*, 3(2009), 313–330.
- Reed, C., Budzyńska, K., Duthie, R., Janier, M., Konat, B., Lawrence, J., Pease, A., Snaith, M. (2017). The Argument Web: An Online Ecosystem of Tools, Systems and Services for Argumentation, *Philosophy & Technology*, 30(2), 137–160.
- Skowron, B. (2013). Komunikat o warsztatach logiczno-krytycznych we wrocław- skich liceach. *Edukacja Filozoficzna*, 55, 95–100.
- Wasilewska-Kamińska, E. (2016). *Myślenie krytyczne jako cel kształcenia na przykładzie systemów edukacyjnych USA i Kanady*. Warszawa: Wydawnictwo UW.